

Палій О.В.,
аспірант кафедри екології,
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир
Кірейцева Г.В.,
к.е.н., доцент кафедри екології
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир
науковий керівник: **Коцюба І.Г.,** завідувачка кафедри екології, доцент, к.т.н.
Державний університет «Житомирська політехніка»

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ТА ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

Розширена відповідальність виробника (EPR) являє собою фінансовий і організаційний механізм спрямований на підтримку розробки та виробництва товарів, що повністю враховують та полегшують ефективне використання ресурсів впродовж усього їхнього життєвого циклу, включаючи їх відновлення, повторне використання, утилізацію без шкоди для вільного обігу товарів на внутрішньому ринку. Концепція розширеної відповідальності виробника (EPR) була розроблена шведським дослідником Т. Ліндквістом 1990 року. Основне її завдання полягало в підтриманні муніципалітетів в управлінні відходами через перенесення відповідальності за утворення відходів з уряду чи муніципалітету на виробників та імпортерів продукції; заохочення виробників розробляти, виготовляти та продавати продукцію, урахувавши її вплив на довкілля. Згодом різноманітні галузі промисловості взяли на себе зобов'язання виробляти продукцію, яка легше піддається переробці, і дбати про відходи, що утворюються внаслідок її споживання. Основні складові EPR наведено на рис. 1

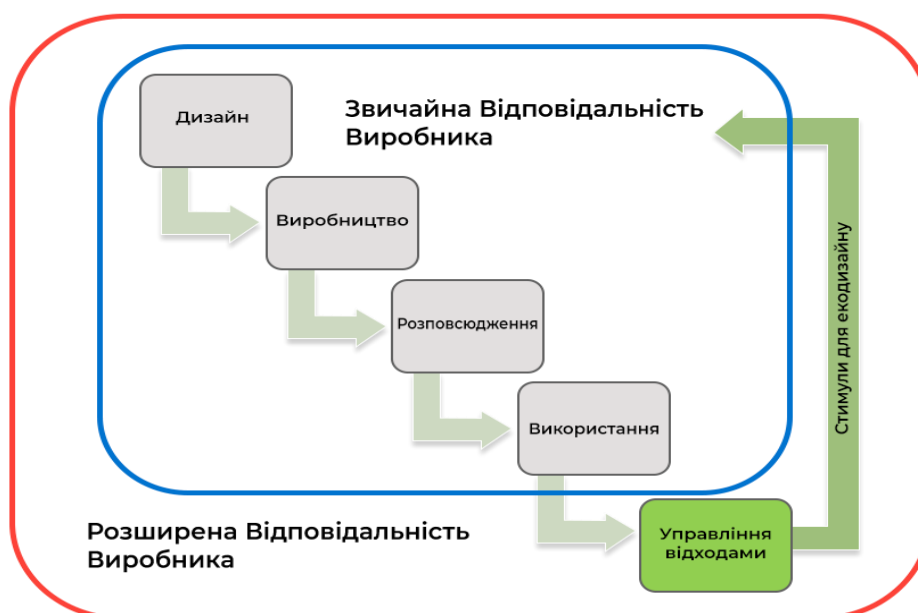

Рис. 1. Складові принципу EPR

Аналіз позитивного міжнародного досвіду в сфері управління та поводження з відходами, в свою чергу, показав, що заходи, які застосовуються в зарубіжних країнах щодо поліпшення результатів діяльності в сфері поводження з відходами можна розділити на п'ять великих груп (табл. 1.): законодавча база, стратегії і планування поводження з відходами; використання принципів економіки замкнутого циклу; встановлення інституційних рамок взаємодії державних органів влади; посилення ролі муніципальних служб в утилізації ТПВ; взаємодія з приватним сектором.

Слід зазначити, що в більшості зарубіжних країн діє законодавство, що забезпечує регулювання ключових аспектів у сфері поводження з відходами: класифікація, збір, транспортування і обробка муніципальних, промислових і небезпечних відходів.

Таблиця 1. Успішні приклади передової міжнародної практики в сфері поводження з відходами

Група заходів по поліпшенню державного регулювання	Приклади успішного зарубіжного досвіду
законодавча база, стратегії і планування поводження з відходами;	<ul style="list-style-type: none"> - формування комплексної правової бази, яка охоплює всі аспекти поводження з відходами (спостерігається в більшості європейських країн); - розробка планів (стратегій) поводження з відходами, які включають в себе чіткі кількісні показники, заходи по їх здійсненню і досягненню, джерела фінансування встановлених заходів, а також процес моніторингу та огляду реалізації прийнятих планів (стратегій) (спостерігається в більшості зарубіжних країн); - координація національного і регіонального планування в сфері поводження з відходами (наприклад, Польща)
використання принципів економіки замкненого циклу	<ul style="list-style-type: none"> - розроблені політичні і правові основи використання принципів економіки замкненого циклу в сфері поводження з відходами (Японія, Корея, Нідерланди); - інтеграція і актуалізація підходів економіки замкненого циклу в існуючих політичних і правових межах (більшість країн ЄС, зокрема Норвегія); - встановлення пріоритетів щодо запобігання утворенню відходів в сфері поводження з відходами, наприклад, розробка конкретних планів, стратегій щодо запобігання утворенню відходів (Чеська Республіка, Польща та інші країни ЄС)
встановлення інституційних рамок взаємодії державних органів влади	<ul style="list-style-type: none"> - управління по крайньому випадку окремими послугами з утилізації відходів на місцевому рівні з метою інтеграції механізмів управління муніципальними відходами в загальну систему державного управління у сфері поводження з відходами (більшість країн ОЕСР); - створення інституційної платформи або структури для підтримки горизонтальної координації політики в сфері поводження з відходами у відповідних виробничих секторах (більшість у розвинених країн) - проведення конкурсних торгів (де це можливо) для підвищення якості послуг з утилізації ТПВ (в більшості країн ОЕСР); - створення інституційного потенціалу для місцевих органів влади з метою ефективного управління тендерами і нагляду за зверненням в сфері ТПВ (Польща);
посилення ролі муніципальних служб в утилізації ТПВ	<ul style="list-style-type: none"> - міжмуніципальне співробітництво для досягнення ефекту масштабу в сфері обігу ТПВ (Японія, Норвегія і Польща); - роздільне збирання вторинної сировини для вторинної переробки в цілях стимулювання сортування відходів і підвищення ефективності загального рівня переробки (багато країн ОЕСР); - в тих випадках, коли неформальний сектор економіки відіграє свою роль в сфері поводження з відходами, стратегії взаємодії, засновані на діалозі і фінансові стимули, можуть інтегрувати сектор в формальне управління відходами (Колумбія), що забезпечує позитивний внесок в діяльність по переробці відходів, одночасно обмежуючи негативні впливи, такі як незаконне скидання і витік рідких відходів
взаємодія з приватним сектором	<ul style="list-style-type: none"> - державно-приватне співробітництво в сфері планування і реалізації заходів щодо поводження з відходами (Японія, Нідерланди); - співпраця державного та приватного сектора в частині стимулювання переробки відходів (Колумбія, Ізраїль та інші країни)

У ряді зарубіжних країн в основу законодавства покладений так званий «принцип парасольки», що створює основу для всіх наступних нормативних актів, які стосуються управління відходами, що сприяє формуванню послідовного законодавства (відсутності прогалів) у сфері поводження з відходами.

Отже, важливою умовою запровадження системи EPR є необхідність урахувати наступні ознаки: технічні можливості належного виконання; економічні особливості в державі; екологічний та соціальний вплив; наслідки для здоров'я людини; інтереси й належне функціонування внутрішнього ринку; наявність спеціальних режимів управління потоками окремих видів відходів; недопущення конкуренції видів відповідальності у сфері управління відходами. Таким чином, імплементації принципу EPR в законодавство держави має передувати професійний та всебічний аналіз різних аспектів (економічних, екологічних, технічних тощо) її життєдіяльності. Просте копіювання закону певної європейської країни в цьому випадку буде мати негативні наслідки як для виробників, так і для споживачів їхньої продукції. Запровадження в Україні системи розширеної відповідальності виробника має бути здійснене з одночасним реформуванням української системи поводження з відходами (модернізація інфраструктури та законодавства). В протилежному випадку цей принцип не зможе бути належно реалізованим, оскільки механізм економіки замкненого циклу не зможе функціонувати в системі лінійної економіки.